

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Woning Velghe in Gent

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Woning Velghe, Gent, Koning Albertlaan 97 – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/44021/136.1

Julie Verhelst

8/11/2018

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	6
1.3.1.	Ruimtelijke context en inplanting	6
1.3.2.	Exterieur	6
1.3.3.	Interieur	7
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	11
2.	Evaluerend gedeelte	11
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	11
2.1.1.	Claessens' Woning Velghe in perspectief geplaatst	11
2.1.2.	Woning Velghe uitgelicht vanuit typologisch en stilistisch oogpunt.....	14
2.1.3.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	19
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	21
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	21
2.4.	Juridische toestand	21
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	21
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening:	22
3.	Beheersvisie	22
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	22
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	22
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	23
4.	Bronnen	23
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	24
5.1.	Omgevingsplan	24
5.2.	Fotobijlage	24
5.3.	Documentatie	24

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

De opmaak van het dossier kadert binnen het beleidsthema van de herinventarisatie van Gent. De beschermenswaardigheid van Woning Velghe (Koning Albertlaan nummer 97) als een gave en erg kwalitatief uitgewerkte interbellumwoning werd al opgemerkt tijdens de eerdere inventarisatiecampagne in 1983 en werd herbevestigd tijdens de herinventarisatie van de Rijsenbergwijk tijdens de voorgaande regeerperiode. In 2014 werden ook de aanpalende kantoorgebouwen van de Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België (ACLVB, nummers 93 en 95) opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed. Nummer 95, het Secretariaat van de ACLVB, omvat immers in het interieur een opmerkelijk totaalkunstwerk, ontworpen en uitgevoerd door het Kortrijkse meubelbedrijf De Coene tijdens het late interbellum en de naoorlogse periode. Onderzoek door Leen Meganck tijdens de tweede helft van de jaren 1990 bevestigde de ontwerp kwaliteit van zowel Woning Velghe als het Secretariaat van de Liberale Vakbonden, en dit voor zowel het exterieur als de bewaarde interieurelementen. Gezien de impact van de naoorlogse bouwfasen werden de nummers 93 en 95 geëvalueerd binnen het huidige beleidsthema van de naoorlogse architectuur in Gent en deelgemeenten, en beschouwd als beschermenswaardig. Woning Velghe maakt sinds de jaren 1970 deel uit van de kantoorgebouwen van de ACLVB en is er aan de achterzijde mee verbonden. Vanuit een wens tot duidelijkheid ten opzichte van de eigenaar en een integrale aanpak, werd de evaluatie van Woning Velghe meegenomen binnen het lopende beleidsthema. Gezien de historische scheiding tussen beide ontwerpen werden twee afzonderlijke dossiers opgemaakt. Voor de bescherming 'Secretariaat en kantoren van de Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België in Gent' zie dossiernummer 4.001/44021/138.1.

1.1. Situering

Het beschermingsdossier behelst een deel van de huidige kantoren van de Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België (ACLVB) aan de Koning Albertlaan in het centrum van Gent, meer bepaald de Woning Velghe (nummer 97). Deze private woning werd gelijktijdig met en ten noorden van het secretariaat en kantoor van de ACLVB (nummer 95) gebouwd op het einde van het interbellum en werd bij dit complex geïntegreerd na verwerving door de vakbonden op het einde van de jaren 1970. Hierbij werd de woning herbestemd tot kantoor.

1.2. Historisch overzicht

De Gentse Koning Albertlaan vormt een centrale laan doorheen de vroegere Sint-Pieters-Aaigemwijk. Ze maakt samen met het Koningin Maria Hendrikaplein en de Koningin Astridlaan in haar verlengde ten zuidoosten en de Groot-Brittanniëlaan ten noorden deel uit van een brede verbindingssas, afgelijnd volgens een Koninklijk Besluit in 1902 toen de urbanisatie van de wijk tot volle ontwikkeling kwam. De boulevard verbond het Citadelpark aan de Kortrijksesteenweg met de Godshuizenlaan aan de Bijloke. De effectieve verkaveling en bebouwing langs de Koning Albertlaan werd echter pas gestimuleerd door de bouw van het Sint-Pietersstation en ging van start in de vroege jaren 1910.¹ Het brede karakter van de laan stond ten dienste van de verkeersfunctie – zeker in het kader van de Gentse Wereldtentoonstelling van 1913 –, terwijl haar gebogen tracé, de dubbele bomenrij op de middenberm en de variatie in het straatbeeld de laan een boeiend perspectief zouden verlenen. Het begin van de straat aan het Koningin Maria Hendrikaplein omvat de oudste bebouwing, daterend van voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog, terwijl ten noorden van het kruispunt met de Aaigemstraat en Meersstraat voornamelijk tijdens het interbellum een grote verkavelings- en bebouwingsgolf op gang kwam met een zwaartepunt omstreeks

¹ BAILLIEUL B., BONCQUET D. en DEROM S. 2013: *Bouwkoorts tussen twee stations, IMPACT Wereldtentoonstelling GENT 1913*, Gent, 133-134; VERHELST J. 2014: *Koning Albertlaan* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/166492> (geraadpleegd op 2 maart 2018).

het midden van de jaren 1920. Dit gaf aanleiding tot een gevarieerde rijbebouwing met hoofdzakelijk burgerhuizen die een combinatie vormen van stijlkeuzes die zowel verwezen naar het verleden als getuigden van een eigentijdse, moderne vormgeving, aansluitend bij art deco en modernisme.

Eén van deze burgerhuizen aan de Koning Albertlaan kwam tot stand in opdracht van Pierre Velghe in de tweede helft van de jaren 1930. Velghe was actief als groothandelaar in bouwmaterialen en scheepsbevrachter, en deed voor het ontwerp van zijn woning een beroep op architect André Claessens.² Op 1 mei 1936 werd de bouwaanvraag voor een "*woonhuis met aanhorigheden en garage*" ingediend bij de gemeente.³ Deze werd op 18 mei 1936 goedgekeurd en vermoedelijk vatte de bouw kort nadien aan. De woning werd in het kadaster geregistreerd in 1937.⁴ De bouwplannen, gedateerd eind maart 1936 en genummerd door Claessens als dossier 109, zijn conform aan de gebouwde toestand, waarbij de woning is opgevat als een onderkelderd rijhuis van drie bouwlagen onder een plat dak, voorzien van een éénlaagse achteruitbouw en een losstaande garage achteraan op het perceel. De bouwplannen vermelden bovendien de rijke materialen waarmee het interieur was afgewerkt. De voornaamste blikvanger was de voorgevel, vormgegeven in pakketbootstijl en voorzien van een parement in een opvallende roze betegeling op een granieten onderbouw. Architect Claessens combineerde deze moderne vormgeving in het interieur met enkele traditioneel geïnspireerde elementen.

De woning bleef relatief gaaf bewaard totdat ze eind jaren 1970 aangekocht werd door de ACLVB, eigenaar en bouwheer van de aangrenzende kantoorgebouwen (Koning Albertlaan nummers 93-95). Aangezien die de woning herbestemde tot een kantoorgebouw en een verbinding wilde realiseren tussen de gebouwen, onderging de woning aanpassingen. De meest ingrijpende aanpassing vond plaats aan de achterzijde van de gelijkvloerse verdieping. De doorgang tussen de leefkamer en de uitbouw met de veranda werd afgesloten en er werd een beglaasde passerelle gebouwd tussen de overdekte binnenkoer van de Woning Velghe en de traphal van het aangrenzende kantoorgebouw van de ACLVB. Op de bovenverdiepingen werden doorsteken gecreëerd tussen de voormalige slaapkamers van Woning Velghe en de aangrenzende kamers van nummer 95. De kwalitatieve afwerking van de representatieve vertrekken op de gelijkvloerse verdieping, evenals enkele vaste interieurelementen, het binnenschrijnwerk en de afwerking van de badkamer en toiletten, bleven bewaard. De badkamer verloor wel – net als andere ruimtes – haar oorspronkelijke functionaliteit. Het losse meubilair werd ten tijde van de verkoop meegenomen door de toenmalige eigenaar.⁵ Ook de vaste meubilering van bijvoorbeeld het theesalon in de achterbouw, is niet langer bewaard.

De straatgevel werd in mindere mate aangepast. Door het plaatsen van voorzetrampen aan de binnenzijde van de grote vensters op de gelijkvloerse en eerste verdieping, bleef de beeldwaarde behouden. Het schrijnwerk op de bovenste verdieping werd wel vernieuwd naar origineel model, weliswaar met licht bredere kunststofprofielen. In de achtergevel zijn de beeldbepalende glas-in-loodramen in de traphal bewaard. De twee onderste panelen werden midden jaren 1990 gerestaureerd onder leiding van Aletta Rambaut.⁶ Verdwenen glaspanelen werden vervangen met respect voor het origineel en niet-storende breuken werden verlijmd.

De oorspronkelijke tuinaanleg is niet bewaard en wat vroeger de tuin was, wordt nu deels ingenomen door parkeerplaatsen bij het kantoorgebouw. De aanleg van deze parking leidde eveneens tot een aanpassing van de garage die het perceel achteraan afsloot. De garage werd opengewerkt op de benedenverdieping om een doorrit te realiseren.

² MEGANCK L. 1995: *Het Roze Huis Voormalige woning Velghe, Koning Albertlaan 97, Gent, 22 april 1995*, Interbellum-interieurbezoek 46, Gent, 291.

³ Stadsarchief Gent, Bouwaanvragen particuliere woningen, G12, 1936/A/7.

⁴ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Gent, afdeling IX (Gent), 1937/61.

⁵ MEGANCK L. 1995: *Het Roze Huis Voormalige woning Velghe, Koning Albertlaan 97, Gent, 22 april 1995*, Interbellum-interieurbezoek 46, Gent, 298.

⁶ Archief Leen Meganck, Woning Velghe, Documentatie Open Monumentendag 1997, glas in lood.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken⁷

1.3.1. Ruimtelijke context en inplanting

De brede Koning Albertlaan wordt heden gekenmerkt door de centrale trambedding, maar had oorspronkelijk een groener karakter door de aanwezigheid van een dubbele bomenrij op de centrale berm. Woning Velghe maakt deel uit van een rijbebouwing die tijdens de eerste decennia van de 20ste eeuw tot stand kwam langs deze as en waarvan een groot deel erfgoedwaarde bezit en relatief gaaf bewaard is. Woning Velghe begrenst de noordzijde van een rij panden die de kantoren van de ACLVB vormen. De kern van deze rij zijn de kantoren die in opdracht van de ACLVB werden gebouwd: nummer 95 vanaf 1936 naar ontwerp van Guillaume Monnier en uitgebreid in de naoorlogse periode naar ontwerp van architect Robert Rubbens; nummer 93 van 1966 eveneens naar ontwerp van Rubbens. Laatst genoemd pand kwam tot stand ter vervanging van twee interbellumhuizen, waaronder een ontwerp van Armand Liebert uit 1935.⁸ Het werd inwendig verbonden met het bestaande kantoor van de Liberale Vakbonden (nummer 95). De interbellumwoningen die ten zuiden aansluiten bij de eigendommen van de ACLVB (nummers 87-91) werden later aangekocht en hoofdzakelijk ter hoogte van de puien – en eveneens inwendig – aangepast in aansluiting bij de kantoren. Ten zuiden hiervan wordt de rijbebouwing onderbroken door de dwarse Prosper Claeystraat, afgelijnd in 1912 en door het Bureau voor Weldadigheid bebouwd met een typische eenheidsbebouwing van 41 kleine woningen voor bejaarde echtparen.⁹ De gevelrij die heden ingenomen is door de vakbondskantoren (nummers 87-97) wordt ten noorden geflankeerd door een modernistisch burgerhuis van 1933 naar ontwerp van architect Armand Liebert.

Woning Velghe behield haar oorspronkelijke inplanting en volumewerking, waarbij de rijwoning van drie bouwlagen voorzien is van een eenlaagse uitbouw aan de achterzijde, die oorspronkelijk in relatie stond tot de tuin. Heden is de achtertuint met achterin gelegen garage omgevormd tot een parking met een beperkte groenvoorziening, waarop de complexe volumes van het Secretariaat van de ACLVB (nummer 95) uitkijken.

1.3.2. Exterieur

Woning Velghe werd gebouwd in één bouwfase tijdens het interbellum als een privaat burgerhuis en bewaart een vormgeving die aansluit bij de pakketbootstijl. Ze is opgevat als een rijhuis van drie bouwlagen en twee traveeën onder een plat dak. De strak uitgewerkte straatgevel wordt afgelijnd door een eenvoudige lijst, doorlopend uitgevoerd met het gevelparement. De afwerking van het gevelparement vormt een blikvanger in de rijbebouwing en getuigt van een verzorgd, kwalitatief materiaalgebruik. De onderbouw in zwarte, glanzende graniet op een lage hardstenen plint, wordt gecombineerd met een bovenbouw afgewerkt met rechthoekige roze faïencetegels.

De brede linker venstertravee omvat onderaan een ovaalvormig venster. De vensters in de betegelde bovenbouw zijn daarentegen allemaal rechthoekig en gesitueerd in een smalle, licht verdiepte omlijsting, die eveneens met tegels is afgewerkt. Het heden wit – op archiefphoto's donker – geschilderde stalen schrijnwerk, voorzien van een kenmerkende roedeverdeling van grote vierkanten, is bewaard op de gelijkvloerse en eerste verdieping. Het benedenvenster en het venster van de erker zijn wel voorzien van voorzetramen aan de binnenzijde ervan. De vensters op de bovenste verdieping zijn vernieuwd in kunststof, maar naar model van de oorspronkelijke roedeverdeling. De bovenbouw wordt in de

⁷ De beschrijving van de erfgoedelementen- en kenmerken steunt op een beschrijving van Woning Velghe omstreeks 1995 en verschenen in de reeks Interbellum Interieurbezoeken (MEGANCK L. 1995: *Het Roze Huis Voormalige woning Velghe Algemene, Koning Albertlaan 97, Gent, 22 april 1995*, Interbellum-interieurbezoek 46, Gent, 290-298), die werd afgetoetst aan de hedendaagse toestand van het gebouw en haar interieur.

⁸ LANCLUS K. 2014: *ACLVB Liberale Vakbond* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/161625> (geraadpleegd op 22 februari 2018).

⁹ BOGAERT C., LANCLUS K., VANDEWEGHE E. en VERBEECK M. 2016: *Neotraditionele bejaardenwoningen van 1911-1912* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/184172> (geraadpleegd op 2 maart 2018).

venstertravee eerst doorbroken door een breed rechthoekig venster boven het ovale venster, dat zo eveneens de benedenverdieping verlicht. Op de eerste verdieping wordt de travee verlevendigd met een beglaasde erker met afgeronde zijanten en een bekronend balkon. Dit balkon wordt afgesloten met een gebogen balkonhek opgebouwd uit een buisprofiel als leuning en een afsluiting bestaande uit horizontaal lopende, heden blauwe metalen banden en decoratieve accenten.¹⁰ Twee gebogen buisprofielen verankeren het balkon met de erker. Een rechthoekig venster geeft uit op het balkon. De bovenbouw is eerder gesloten uitgewerkt in de rechtertravee. Boven de deur gaan twee smalle horizontale vensters, ingevuld met glas-in-loodramen, schuil achter een decoratief metalen scherm, dat opgehangen lijkt aan uitstulpingen in de tegels. De twee bovenverdiepingen worden in deze travee elk verlicht door een hoger geplaatst, horizontaal venster. Het bovenste venster wordt langs rechts geflankeerd door een gesloten gevelvlak waartegen een metalen, heden blauw geschilderde vlaggenmast is bevestigd.

De hardstenen plint van de gevel wordt ter hoogte van de kelder geopend ter verlichting van dit niveau. In de deurtravee springt ze terug om ruimte te bieden voor een hardstenen, gebogen trede tot de toegangsdeur. De rechthoekige, metalen vleugel deur is verdiept gesitueerd tussen gebogen dagkanten, die net zoals de volledige onderbouw afgewerkt zijn met graniet. Rechts van de deur is een aansluiting op het waternet voorzien. De metalen vleugel deur die de toegang vormt tot de woning sluit aan bij de decoratieve accenten in de bovenbouw en is heden eveneens blauw geschilderd. De beglaasde vleugels zijn afgesloten met horizontale, blinkende metalen banden gecombineerd met fijnere, heden blauwe geschilderde profielen. Deze buigen aan weerszijden van de middenstijl om rond een verticaal lopend buisprofiel dat de klink vormt.

De achtergevel is eenvoudiger uitgewerkt in zichtbaar baksteen metselwerk en veruitwendigt de interne structuur. Op de gelijkvloerse verdieping was de achtergevel aanvankelijk rechts voorzien van een uitgebouwde veranda in gebogen spiegelglas. Dit element werd echter aangepast en gaat nu schuil achter de later gebouwde glazen passerelle die een verbinding vormt met de aanpalende kantoor gebouwen. Ten noorden is de uitbouw met de voormalige keuken en het achterliggende theesalon qua volume bewaard. Deze wordt gekenmerkt door een halfronde uitbouw van het salon met oorspronkelijk een zicht op de tuin. Op de bovenverdieping is de aanwezigheid van de traphal aan de achterzijde – in het verlengde van de deurtravee – zichtbaar door de overwogen plaatsing van telkens twee verticale, rechthoekige vensters op de beide tussenniveaus, voorzien op het bovenste niveau van een drieledige verdeling, en allen ingevuld met geometrische glas-in-loodramen. Eenvoudige rechthoekige vensters openen de slaapkamers op de bovenverdiepingen naar het westen en zijn ingevuld met vernieuwd schrijnwerk.

Achterin de tuin is er een bakstenen garage, symmetrisch opgebouwd met – in navolging van de pakketbootstijl – vier patrijspoortramen bovenaan en afgeboord met cementen pannen. Deze garage is heden aangepast en onderaan opengewerkt als een doorrit tot de aangelegde parking in de voormalige tuin van de woning. De twee oorspronkelijke garagepoorten die aan de achterzijde voorzien waren, zijn niet langer bewaard. Deze verwezen oorspronkelijk ook naar de pakketbootstijl, aangezien de deurpanelen geopend waren met ovale deurlichten.

1.3.3. Interieur

Het grondplan van Woning Velghe is opgevat als een traditioneel enkelhuis. De woning is onderkelderd en omvat volgens de bouwplannen op dat niveau kelders voor voorraad, kolen en verwarming. De gelijkvloerse verdieping bestaat uit de circulatietravee rechts met achtereenvolgens de afgesloten inkom en de traphal, aan de linkerzijde geflankeerd door

¹⁰ Het is onzeker welke kleur het schrijnwerk en de decoratieve details hierin oorspronkelijk hadden. Voor de huidige blauwe afwerking waren er accenten aangebracht in appelblauwzeeegroen, maar het is onzeker of dit de originele kleurstelling betrof. (Bron: Informatie verkregen van L. Meganck (juni 2018).)

een salon aan de straatzijde, dat in een open verbinding staat tot de achterliggende eetkamer. Oorspronkelijk gaf daarachter een vleugel deur toegang tot de veranda, maar deze doorgang werd later afgesloten wanneer de bestemming wijzigde tot kantoor en het salon en de eetzaal werden omgevormd tot bureau en vergaderzaal. Achter de traphal is er een overdekte binnenkoer voorzien, waarop een nis met lavabo, een toilet en een kleine keuken uitgeven. Achterin bevindt zich nog een bouwvolume met de grote keuken en achterliggend een theesalon, dat via een gebogen vensterpartij uitkijkt op het binnengebied en bijkomend wordt verlicht met ronde lanterneaus. De achterzijde van de woning, waaronder de veranda, onderging wijzigingen en werd voorzien van een passerelle tot de traphal van de aanpalende nummer 95. Op de bovenverdieping geeft de trapzaal toegang tot de 'grote slaapkamer' aan de straatzijde ter hoogte van de erker, die in verbinding staat met de daarnaast gelegen badkamer. Deze is eveneens bereikbaar vanuit de traphal, waar zich ook een afzonderlijk toilet bevindt. Achter de grote slaapkamer is er nog een kamer voorzien. Op de bovenverdieping bevinden zich drie kamers, waarvan twee aan de voorzijde en één achteraan.

Het interieur wordt over het algemeen gekenmerkt door een grote aandacht voor licht en kleur, bekomen door de aanwezige glasramen, grote vensters en lanterneaus. De aanduiding van de materialen op de oorspronkelijke plannen en de hedendaagse toestand wijzen op een rijkelijke afwerking en een verfijnd en luxueus materiaalgebruik. De interieuraankleding zet de modernistische vormgeving van de voorgevel verder, maar combineert dit met traditionele motieven en elementen.

Het oorspronkelijke losse meubilair bleef niet bewaard. Een belangrijk deel van de vaste interieurafwerking daarentegen wel. Ook het erg verzorgde binnenschrijnwerk is bewaard. De binnendeuren zijn – net als de trap – uitgevoerd in Slavonische eik en getuigen bijvoorbeeld door de uitspringende regel boven de deuren en het bewaarde metalen hang- en sluitwerk van een afwerking met oog voor detail. De enkele paneeldeuren zijn geopend met patrijspoortramen (gelijkvloerse en tweede verdieping) of ovaalvormige ramen (eerste verdieping). De invulling varieert van transparant, eventueel gestructureerd, glas (gelijkvloerse verdieping) tot kleurrijke, geometrische glas-in-loodramen. Glas in lood is eveneens aanwezig in de vleugeldeuren die uitgeven op de traphal, de vensters boven de toegangsdeur en de vensters in de achtergevel van de traphal. De glas-in-loodramen zijn verlevendigd door het gebruik van verschillende soorten structuurglas (types *granit*, *océanic* (groefjes), *verre diamanté* en Amerikaans/*Tiffany* (gevlamd)) en gekleurd glas met warme (gevlamd geel, bruin, oker, roze) en koude (zwart, blauw, wit) tinten.

De **inkom** is opgevat als een afzonderlijk portiek. De vloer is uitgevoerd in bleke, gaderde marmer, omlijnd door een kader van zwarte natuursteen en een boord in donkere gevlamde marmer. In de vloer is een uitsparing voorzien voor het inwerken van een vloermat, omlijst met marmer. De gevlamde marmer van de omranding van de vloer is ook doorgetrokken tot lambrisering. De wanden zijn daarboven voorzien van een geschilderde bepleistering, boven de deur tot de traphal met een traditioneel geïnspireerde schouderboog in aangebracht. Het plafond is daarentegen strakker uitgewerkt en wordt geaccentueerd met vlakken en lijstwerk. Centraal in het plafond is een cirkelvormige lichtarmatuur voorzien. De inkom wordt optisch vergroot door spiegels die tegen beide zijwanden zijn geplaatst in een dieper gelegen nis en een met gaderde roze/beige marmer afgewerkte omlijsting. De vormgeving van de nis en de spiegels, als een variatie op een schouder- en gordijnboog, sluit aan bij een traditionele, behoudsgezinde strekking, en contrasteert zo met het moderne, eigentijdse karakter van het exterieur en een groot deel van de interieurafwerking. De beige marmer van de omlijsting van de spiegels wordt eveneens benut voor een rechthoekige radiatorkast onder de noordelijke spiegel en een marmeren siertablet bij de zuidelijke. De tablet wordt centraal onderbroken door een hoger opgetrokken, zeshoekige pijler in gevlamde rode marmer.

Een beglaasde houten vleugel deur met opvallend metalen hang- en sluitwerk en ingewerkte, geometrische glas-in-loodramen leidt via een doorgang onder een

arcadestructuur naar de **traphal**. De oostwand in de traphal tot de arcade is bovenaan aan weerszijden in de hoeken voorzien van indirecte verlichting in de vorm van een kwart bol. De bleke marmeren vloer is net als de inkom voorzien van een kader in zwarte natuursteen en een boord in gevlamde marmer. Opvallend in de doorgang onder de arcade is het aanwezige 'tapijt', een decoratief inlegwerk van verschillende marmersoorten tot een geometrische compositie. Net als in de inkom wordt het spel met marmers doorgetrokken tot de wanden. De marmeren vloer wordt gecombineerd met een lage lambrisering (0,65 meter volgens de plannen) in gevlamde marmer, met daarboven een bepleisterde wandafwerking. Tegen de noordwand van de arcade loopt de lambrisering over in een met gevlamde marmer omlijste spiegel met een strakke, geometrische opbouw en onderaan een marmeren plantenbak. De spiegel en decoratieve pijlers worden afgelijnd met zwarte natuursteen en bovenaan is de marmer schouderboogvormig uitgewerkt. Ten zuiden van de traphal is een opvallende radiatorkast bewaard, uitgevoerd in gevlamde roodbruine marmer en afgesloten met een decoratief metalen rooster met een horizontale belijning. In de vestiaire achter de trap is de lambrisering hoger opgetrokken tot vlakken met afgeronde hoeken. Tegen de westwand zijn een ronde spiegel, metalen kapstokken en een hoedenrek bevestigd, terwijl de noordwand uitgebouwd is als paraplubak en voorzien is van een metalen armatuur. De voornaamste blikvanger in de ruimte is de trap. De trap in Slavonische eik, aanvattend op een basis met twee gebogen uitgewerkte treden in gevlamde marmer, valt op door de opmerkelijke verchroomde leuning. Dit buiselement sluit aan bij de moderne pakketbootstijl, maar wordt door architect Claessens gecombineerd met traditionelere motieven. De borstwering vormt een combinatie van strakke metalen staven, verchroomd of voorzien van een donkere afwerking, met bolvormige metalen motieven en krullende accenten. Onder de trap is de toegang tot de kelder voorzien. Deze is afgesloten met een houten paneeldeur met een patrijspoortraam, ingevuld met transparant glas. De deur is voorzien van een opvallende, geometrisch vormgegeven klink in metaal, die een kubusvormig element combineert met een cilinder als handvat. De kelder kon niet bezocht worden, maar vormt een doorsnee voorbeeld van een functionele kelder uit het interbellum, zonder erfgoedwaarde.

De twee toegangsdeuren tot de voormalige **salon en eetkamer** zijn van gelijkaardige klinken voorzien. Deze vleugeldeuren zijn – net als de deur tussen inkom en traphal – ingevuld met geometrische glas-in-loodramen. De salon en eetzaal bewaren de houten parketvloer in visgraat. De wanden en overgang tot het plafond bewaren de bepleistering en het lijstwerk. Het venster aan de straatzijde is voorzien van een marmeren venstertablet met daaronder een houten, heden beschilderde, omkasting van de radiator. Beide ruimtes staan in een open verbinding tot elkaar en worden enkel visueel van elkaar gescheiden door de aanwezigheid aan weerszijden van een uitsprong van de muur en een halfronde pijler, waartussen een glazen vitrine op een houten onderbouw is voorzien. Oorspronkelijk stond de eetkamer in een open relatie tot de achterliggende veranda. Deze doorgang werd echter, op een bovenlicht na, volledig afgesloten. Ook de marmeren schouw die op de bouwplannen in de eetkamer was voorzien, is niet langer bewaard.

De traphal geeft uit op een overdekte binnenkoer tussen de voorbouw en de achterbouw met de keuken. Deze werd tot eind 2017 afgedekt en verlicht met een rechthoekige, vlakke lanterneau. Door een vochtprobleem werd deze echter begin 2018 op een storende manier verwijderd en vervangen door een hoger gesitueerde, licht hellende dakconstructie. Ook de vloer is niet langer origineel. De deuren die erop uitgeven, zijn identiek aan de deur tot de kelder, maar de patrijspoortramen zijn ingevuld met structuurglas en de deuren zijn heden volledig wit geschilderd. De metalen klinken zijn eenvoudiger, maar sluiten er op stilistisch vlak wel bij aan door hun gestroomlijnde vorm en materiaalgebruik. De **lavabonis** en het **toilet** die zich achter de traphal bevinden en op de binnenkoer uitgeven, bewaren een vloer en hoge lambrisering in verschillende marmersoorten, aansluitend bij en gelijkaardig aan de afwerking van de traphal. Op de bouwplannen was hier een keramische vloer en lambrisering in faience voorzien, maar de eenheid in materiaalgebruik met de representatieve inkom- en traphal geeft aan dat deze afwerking eveneens uit de bouwperiode dateert. De inrichting van de lavabonis is van recente datum en vervangt

onder meer de metalen kledinghaak die tegen de westwand was aangebracht. Tegen de oostwand van de lavabonis en in het toilet zijn deze metalen kledinghangers wel bewaard. Ten westen van het toilet is de beglaasde, houten afsluiting van de kleine keuken eveneens bewaard.

Vanuit de binnenkoer is er ten zuiden een toegang tot de voormalige veranda, heden volledig verbouwd tot een bureel. De veranda stond bovendien volgens de bouwplannen aan de zijde van de binnenkoer in verbinding met de binnenkoer en was naast de deur voorzien van een borstwering in faience en een glasraam, maar is er heden volledig afgesloten van. Aan de tuinzijde van de veranda bevindt zich heden de later toegevoegde passerelle tot de traphal van nummer 95. Achterin de noordelijke uitbouw bevonden zich in de keuken en achterliggend het theesalon, verlicht door cirkelvormige lanterneaus. Hun oorspronkelijke vloeren (respectievelijk keramiek en parket volgens de bouwplannen) zijn niet langer bewaard. Ook de oorspronkelijke marmeren schouw in de keuken is niet bewaard. De bouwplannen voorzagen eveneens ingemaakte kasten aan weerszijden van de schouw en in het theesalon vast meubilair tegen de noordwand in de vorm van een divan, geflankeerd door lage kasten. Dit vaste meubilair is ook verloren gegaan.

De monumentale **traphal** wordt op beide niveaus verlicht met verticaal uitgewerkte glasramen in de achtergevel. Hun geometrische compositie, hun variatie in de structuur van het benutte glas en het lichte kleurgebruik sluiten aan bij de glas-in-loodramen die terug te vinden zijn op de gelijkvloerse verdieping. Ook de venstertabletten in gevlamde marmer zijn bewaard. De houten trap is nog volledig origineel tussen de gelijkvloerse en eerste verdieping. Tussen het eerste en tweede niveau zijn de houten treden daarentegen vernieuwd. De vloer van de bordessen sluit aan bij de vloeren van de respectievelijke overloop. Op de eerste verdieping en op het bordes van dit tussenniveau is een houten vloer in mozaïekparket bewaard, terwijl een houten plankenvloer aanwezig is op de bovenste verdieping. Deze vloeren sluiten aan bij de vloeren die ook in de slaapkamers waren voorzien volgens de bouwplannen. Op de overloop van de eerste verdieping is een marmeren radiatorkast bewaard en op die van de tweede verdieping een vaste, functionele kast.

Op de bovenverdiepingen bevinden zich twee **slaapkamers** op de eerste verdieping en drie op de bovenste verdieping. Deze zijn heden omgevormd tot kantoren, waardoor de afwerking van de vloeren met respectievelijk parket en plankenvloeren ondertussen werd vernieuwd. De muren en de plafonds bewaren in sommige gevallen een eenvoudige bepleistering met lijstwerk als afwerking. De hoofdslaapkamer op de eerste verdieping (ter hoogte van de erker) bewaart wel een met hout omlijste bednis. In de nis staat in beide hoeken een vast houten nachtkastje met een gestroomlijnde vorm, en met erboven telkens een opening en een hoekkast met gebogen voorzijde. Een houten regel die dienst kan doen als legplankje verbindt beide. De opening tot de erker aan de straatzijde – net als de deuren voorzien van een houten omlijsting met uitspringende regel – is heden ingevuld met een later toegevoegd raam en zo van de ruimte afgescheiden. De achterste kamer op de bovenste verdieping bewaart een strak uitgewerkte marmeren haard.

De meest opvallende en gave elementen in het nachtgedeelte zijn de **badkamer** en het afzonderlijke **toilet** op de eerste verdieping. Het toilet en de badkamer bewaren de originele betegeling van de vloeren die gekenmerkt wordt door een regelmatig patroon van witte geglaazuurde, vierkante tegels met kleinere zwarte tegeltjes gecombineerd en voorzien van een blauw vlak ter hoogte van de badkuip, afgeboord met zwart. In het toilet wordt de vloer gelijkaardig afgeboord met blauwe en zwarte tegels. De wanden zijn eveneens voorzien van een hoge betegeling bestaande uit vierkante blauwe tegels, bovenaan afgebiesd door twee smalle tegelstroken, die zwarte lijnen vormen. In de betegeling zijn zeepbakjes ingewerkt. Ook het sanitair zelf is bewaard, meer bepaald de massieve witte badkuip met kranen aan de buitenkant bevestigd, een bidet en twee grote witte lavabo's. Boven de lavabo's is een grote spiegel bevestigd, voorzien van een glazen tablet met metalen ondersteuning en twee buislampen boven de spiegel.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens meerdere plaatsbezoeken op 12 december 2017, 9 februari 2018, 23 maart 2018 en 19 april 2018. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken, bevindt het gebouw zich in goede bouwfysische toestand. Er zijn wel enkele kleinere beschadigingen zoals onder ander aan het gevelparement:

- Rechts boven het benedenvenster ontbreekt een tegel. Deze werd circa 2005 verwijderd¹¹ en is niet bewaard.
- De tegels onder het benedenvenster vertonen barsten en lichte schade.
- De bovenste rij verticale tegels van de erker vertoont schade in de vorm van barsten, waarbij de tegel ter hoogte van de verankering van het rechter buisprofiel zwaar beschadigd is. Van de smalle, horizontale rij tegels die de erker aflijnt is er een beschadiging zichtbaar achter het linker buisprofiel.
- Ook de graniet van de onderbouw vertoont barsten.

De glas-in-loodramen van de traphallen vertonen schade aan het metalen schrijnwerk, voornamelijk aan de onderzijde.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.1.1. Claessens' Woning Velghe in perspectief geplaatst

2.1.1.1. Architect Claessens als een veelzijdig ontwerper¹²

André – voluit Andreas Willem Karel – Claessens werd geboren op 26 maart 1904 te Gent. Hij kreeg vermoedelijk al vanaf zijn twaalfde een algemene artistieke opleiding aan de Gentse Academie voor Schone Kunsten. Aan deze instelling studeerde hij nadien, vanaf zijn vijftiende, architectuur. Hij maakte deel uit van de delegatie van de Academie die deelnam aan de 'Exposition Internationale des Arts Decoratifs et Industriels Modernes' te Parijs in 1925. Deze invloedrijke tentoonstelling betekende een belangrijke impuls tot de verspreiding van de art deco als stijlbeweging tijdens het interbellum, en had waarschijnlijk dus ook een impact op Claessens. Ondanks het voltooiën van zijn opleiding in 1926, bleef hij les volgen aan de Academie totdat hij in 1928 dankzij de vierjaarlijkse grote kampstrijd zijn diploma als bouwmeester kon behalen. Tijdens zijn studententijd liep hij al stage bij architect Guillaume Monnier, die de eerste bouwphase van het aanpalende secretariaatsgebouw van de Liberale Vakbonden ontwierp.

Hij startte zijn carrière als zelfstandig architect in 1928 en zou, ondanks zijn vroeg overlijden op 3 juni 1960, een belangrijk oeuvre uitbouwen. Dit oeuvre concentreerde zich in Oost-Vlaanderen, bij uitstek in Gent en huidige deelgemeenten, maar ook bijvoorbeeld in Zottegem, Eeklo en Sint-Martens-Latem. Hij was ook actief in het Brusselse en vanaf de jaren 1940 was hij werkzaam in Antwerpen, waar hij een tweede kantoor opende, en hij ontwierp eveneens aan de kust. Claessens was in tegenstelling tot verschillende van zijn

¹¹ Archief Leen Meganck, Woning Velghe, mail van 20/10/2005.

¹² De biografie van architect Claessens werd overgenomen vanuit het onderzoek van Leen Meganck, zie hoofdzakelijk MEGANCK L. 1995: André Claessens (1904-1960): een onbekend Gents modernist, *Interbellum* 15.2, 6-14, en eveneens vermeld in onder andere MEGANCK L. 1995: *Het Roze Huis Voormalige woning Velghe, Koning Albertlaan 97, Gent, 22 april 1995*, *Interbellum-interieurbezoek* 46, Gent, 290-298, en MEGANCK L. 2002: *Bouwen te Gent in het Interbellum (1919-1939): stedenbouw, onderwijs, patrimonium: een synthese*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Universiteit Gent, Vakgroep Kunstwetenschappen, 214-215. Claessens' realisaties in onder meer Brussel kwamen ook aan bod in DANGLES P. 2012: *André Claessens* [online], <http://www.opale-opaal.be/andre-claessens-2/> (geraadpleegd op 30 april 2018).

modernistische tijdgenoten, eerder liberaal ingesteld dan socialistisch. Zijn opdrachtgevers waren – net zoals Pierre Velghe – hoofdzakelijk bemiddelde, voornamelijk burgers. Eind jaren 1920 en tijdens de jaren 1930 assimileerde hij de moderne stijlontwikkelingen van dat moment tot een persoonlijke vormgeving in een zakelijke, moderne stijl met oog voor ornamentiek en traditie. Dit zou ook duidelijk naar voren komen in zijn ontwerp voor Woning Velghe. Claessens pleitte immers voor “een functionalisme dat plaats liet voor ‘les pouvoirs de l’esprit de fantaisie’, maar dat tegelijk verder ging dan ‘façades modernes’ en ‘plans tirebouchonnés’”.¹³ Elke opdracht vroeg om een specifiek ontwerp in plaats van een standaardoplossing, en ook bewaakte hij het evenwicht tussen functionalisme en esthetiek. Zijn vooruitstrevende rol als modernist werd versterkt door vriendschappen met onder meer Gaston Eysselinck en Geo Bontinck, en door zijn lidmaatschap van de Société Belge des Urbanistes et Architectes modernes (SBUAM) – wat ook zijn interesse voor stedenbouw aantoont.

Claessens’ oeuvre is typologisch divers en omvat behalve rijhuizen en villa’s, ook bedrijfsgebouwen, kantoren, appartementsgebouwen en winkels. Een opvallend, vroeg (1929) en resoluut modern ontwerp zijn de burelen en het werkhuis van Metagra op de hoek van de Meersstraat met de Raketstraat.¹⁴ Deze gebouwen vormen een opmerkelijk Gents voorbeeld van de Internationale Stijl. Ook enkele villaontwerpen, bijvoorbeeld van een ingenieurswoning in Eeklo in 1929, getuigen van deze stilistische voorkeur in de aanwezigheid van grote glaspartijen, strak uitgewerkte gevels en gestroomlijnde vormen, die eveneens aansluiten bij de bootstijl. De aanwezige ornamentiek, bijvoorbeeld in de vorm van vlaggenmasten, is sterk geïnspireerd op de moderne tijd. Niet alleen op vormelijk vlak koos Claessens voor de moderniteit, ook qua constructiemethodes getuigen sommige ontwerpen van progressieve ideeën. Een opmerkelijk voorbeeld hiervan is de verbouwing van een winkel in het Gentse stadscentrum (Vlaanderenstraat nummer 66, 1935). Hij verbouwde eveneens andere winkels, die door hun vormtaal, ontwerpkeuzes en materiaalgebruik kenmerkend zijn voor de jaren 1930. Het merendeel van zijn ontwerpen getuigen echter van het streven naar een verzoening van moderniteit en traditie. Dit komt waarschijnlijk het sterkst tot uiting in zijn landelijke villa’s, waar traditionele vormen perfect samen konden gaan met functionaliteit en comfort, bijvoorbeeld Villa Kriekenberg in de Rode Beukendreef te Sint-Martens-Latem (1934) die aan het exterieur getuigt van een sterke versobering en een integratie ten opzichte van de omringende tuin.

In zijn rijhuizen is dezelfde zoektocht naar evenwicht aanwezig. Woning Velghe is hier een voorbeeld van, dat zich plaatst binnen de evolutie van andere (Gentse) rijhuizen ontworpen door Claessens. Een relatieve constante in zijn vroegste rijhuizen was het uitdrukkelijk vormelijk onderscheid tussen de afwerking van de plint en de bovenbouw, bijvoorbeeld bij een – gesloopte – dokterswoning uit 1934 aan de Hendrik van Brederodestraat en ook aanwezig bij Woning Velghe.¹⁵ Zijn materiaalgebruik kende een grote diversiteit en varieerde van bijvoorbeeld een volledige, strakke bepleistering (waaronder Vaderlandstraat nummer 10, 1931), over bakstenen gevels (zoals Distelstraat nummer 21, 1934, en Sportstraat 318, 1937) tot een gebruik van bouwkeramiek.¹⁶ Dit laatste element was al aanwezig in de deuroplijsting van de woning aan de Distelstraat, maar werd

¹³ MEGANCK L. 2002: *Bouwen te Gent in het Interbellum (1919-1939): stedenbouw, onderwijs, patrimonium: een synthese*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Universiteit Gent, Vakgroep Kunstwetenschappen, 214, met integratie van citaten uit S.N. 1935: André Claessens ou l’exactitude dans la mesure, engendre l’harmonie, *Bâtir* 26, 19.

¹⁴ BOGAERT C., LANCLUS K. en VERBEECK M. 1983: *Burelen en werkhuis firma Metagra ontworpen door André Claessens* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/18637> (geraadpleegd op 30 april 2018).

¹⁵ Tijdens de inventarisatie van deze straat in 1983 was deze woning nog bewaard en werd ze beschouwd als een vermeldenswaardig ontwerp in Nieuwe Zakelijkheid, zie BOGAERT C., LANCLUS K. en VERBEECK M. 1983: *Hendrik van Brederodestraat* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/103260> (geraadpleegd op 30 april 2018).

¹⁶ Deze panden zijn heden nog bewaard en eveneens opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed, zie BOGAERT C., LANCLUS K. en VERBEECK M. 1983: *Burgerhuis ontworpen door André Claessens* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/18736> (geraadpleegd op 30 april 2018); DEPUYDT K. 2014: *Burgerhuis ontworpen door André Claessens* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/163999> (geraadpleegd op 30 april 2018); LANCLUS K. 2012: *Burgerhuis naar ontwerp van André Claessens* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/143176> (geraadpleegd op 30 april 2018).

doorgetrokken over de volledige bovenbouw van de voorgevel van Woning Velghe. Het is ook terug te vinden in een rijwoning die Claessens ontwierp in 1931 in Ganshoren (Jacques Sermonlaan nummer 55)¹⁷, waarin ook andere vormelijke elementen aanwezig zijn, die kenmerkend zijn voor zijn oeuvre. Voorbeelden hiervan zijn het voorkomen van een plat dak, het groeperen van rechthoekige vensters tot horizontale stroken op de bovenverdiepingen, en eveneens de toepassing van ronde patrijspootvensters en ovale vensters. De patrijspootvensters kwamen bijvoorbeeld voor in de gesloopte woning aan de Hendrik Van Brederodestraat, maar ook in zijn villa's, waaronder de Villa Remy Welvaert (Paul de Smet de Naeyerplein nummer 21).¹⁸ Hierbij is het patrijspootvenster meermaals aanwezig in verschillende bouwonderdelen. Deze woning in het Gentse Miljoenenkwartier was tot voor dit beschermingsdossier het enige ontwerp van Claessens dat beschermd is als monument. Een systematische afweging van zijn oeuvre en waardering in functie van bescherming is tot op heden nog niet gebeurd, maar is gezien de kwaliteit van zijn ontwerpen wel wenselijk. Woning Velghe kan hierbinnen beschouwd worden als een gaaf en uitzonderlijk voorbeeld met een hoge erfgoedwaarde, die meerdere keren binnen de literatuur werd bevestigd. Dit maakt het pand een evidente op het vlak van bescherming.

Achter de opvallende gevelarchitectuur van Claessens' ontwerpen gaat vaak een relatief traditioneel grondplan schuil. Dit gaat zeker op voor zijn rijhuizen en is ook zichtbaar bij Woning Velghe. Kenmerkend hierbij is wel de aandacht voor comfort, functionaliteit en verlichting. Dit resulteert bijvoorbeeld in ruime, lichtrijke kamers met grote muuropeningen en vast meubilair. Claessens was immers ook actief als meubelontwerper. Hiervoor werkte hij voor de Tweede Wereldoorlog samen met de Gentse meubelfirma Jousse. Behalve meubels voor private woningen, ontwierp hij winkel- en kantoorinrichtingen, maar evenzeer de aankleding van bioscopen of grafkunst. Ook na de Tweede Wereldoorlog realiseerde hij nog opvallende ontwerpen, bijvoorbeeld de industriële gebouwen voor Etablissements Elco in Antwerpen (Jan Van Rijswijcklaan 296, 1954).¹⁹ Claessens kan beschouwd worden als een erg veelzijdig ontwerper met een gelaagd en erg persoonlijk oeuvre, dat toch sterk verankerd is binnen en beïnvloed is door de stilistische ontwikkelingen van dat moment.

2.1.1.2. Pierre Velghe als een voorname opdrachtgever²⁰

Bouwheer Pierre Velghe werd geboren als Petrus Velghe op 31 juli 1887 te Wachtebeke. Hij huwde op 20 oktober 1909 met schippersdochter Amanda Swartelé. Het paar woonde op dat moment in Sint-Kruis-Winkel, mogelijks op een boot. Petrus' beroep was op dat moment schipper. Tussen 1910 en 1916 kregen ze samen vier kinderen. Velghes echtgenote overleed echter op het eind van 1936, aldus in hetzelfde jaar als de aanvang van de bouw van hun woning aan de Gentse Koning Albertlaan. Volgens de almanak, *'Wegwyzer der stad Gent'*, was Velghe scheepsbevrachter.²¹ Hij was eveneens eigenaar van een groothandel in bouwmaterialen, wat de rijkdom en kwaliteit van de materialen in zijn woning kan verklaren.²²

Pierre Velghe zou nadien, in 1945, nog een zoon krijgen met Jeanette Canse, met wie hij zou huwen in 1947. Hij was op dat moment nog steeds actief in de scheepvaart. Zij woonden in het huis aan de Koning Albertlaan en hadden tijdens de jaren 1950-1960 drie dienstmeiden in dienst. Pierre Velghe overleed op 27 februari 1974 te Gent. Het huis werd in de jaren daarna verkocht, terwijl zijn echtgenote nog tot in 2000 in leven bleef.

¹⁷ S.N. 2016: *Ganshoren, Jacques Sermonlaan 55* [online], http://www.irismonument.be/nl.Ganshoren.Jacques_Sermonlaan.55.html (geraadpleegd op 30 april 2018).

¹⁸ Onroerend Erfgoed, Digitaal beschermingsdossier DO002301, Miljoenenkwartier (S.N. 2006).

¹⁹ BRAEKEN J. 2011: *Etablissements ELCO* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/137724> (geraadpleegd op 30 april 2018).

²⁰ Deze biografische gegevens werden overgenomen van DEMEY A. 2007: *Pierre VELGHE (1887-1974), Jeannette CANSE (1912-2000)* [online], <http://www.geoverbanck.be/velghe.htm> (geraadpleegd op 9 februari 2018).

²¹ MEGANCK L. 1995: *Het Roze Huis Voormalige woning Velghe, Koning Albertlaan 97, Gent, 22 april 1995*, Interbellum-interieurbezoek 46, Gent, 291.

²² Archief Leen Meganck, Woning Velghe, Documentatie Open Monumentendag 1997.

Het koppel ligt samen met hun zoon Gilbert begraven op de Gentse Westerbegraafplaats. Het grafmonument getuigt eveneens van de status van de familie Velghe. Twee portretmedaillons van Velghe en Canse, vervaardigd circa 1955 door beeldhouwer Geo Verbanck, zijn geïntegreerd op een monumentale stèle. Het grafmonument is voorzien van verwijzingen naar de maritieme sector, meer bepaald door de uitbeelding van een scheepskraan, waaraan een reddingsboei hangt met een scheepsanker erin en een wimpel met vermelding 'P.V.'. Mogelijk is het dus niet toevallig dat architect Claessens in de eigen woning van Velghe koos voor de bootstijl als referentie naar het beroep van de bouwheer.

2.1.2. Woning Velghe uitgelicht vanuit typologisch en stilistisch oogpunt

2.1.2.1. Het 'Roze Huis' als een representatieve interbellumwoning

Woning Velghe kan beschouwd worden als een voor het interbellum representatieve rijwoning voor een gegoede burger, gekenmerkt door drie bouwlagen, een gevelbreedte van minstens zes meter en een gevarieerd, kwalitatief materiaalgebruik.²³ Het gevelparement illustreert de stijlen die hun opmars kenden tijdens het interbellum, maar is eveneens kenmerkend voor een ontwikkeling van dat moment: de aanwezigheid van een opvallend contrast tussen een modernistische buitenschil met een traditionele planindeling.²⁴ Architect André Claessens koos in sommige van zijn ontwerpen voor een resoluut moderne aanpak van het interieur, net als bijvoorbeeld Gaston Eysselinck. In Woning Velghe koos hij echter zoals de meeste van zijn tijdgenoten, voor een traditionele planindeling, weliswaar voorzien van een rijke afwerking, aansluitend bij de art deco. Het grondplan van Woning Velghe volgt de traditionele, 19de-eeuwse indeling van een enkelhuis, met een bredere travee voorzien van een 'en-suite' van salon en eetkamer (en in dit geval een veranda), geflankeerd door een smallere travee met de vestibule, gang en traphal, en achterliggend de keuken. De aanwezigheid van een kleine, functionele en lichtrijke keuken was representatief voor de evolutie van dat moment. De grotere, achterliggende keuken, die in verbinding stond met het theesalon, had vermoedelijk eerder een representatief karakter en integreerde functionaliteit in de vorm van vaste kastelementen. Een afzonderlijke afwaskeuken werd in deze periode minder gangbaar, maar volgens de bouwplannen van Woning Velghe was wel nog een 'waschkeuken' voorzien in de achterin gebouwde garage. Kenmerkend voor het interbellum was een toename van de aandacht voor de relatie tussen interieur en exterieur, en het binnentrekken van groen en licht in de woning.²⁵ Hoewel het type van de rijwoning hiervoor relatief beperkte ruimte liet, zeker in combinatie met een traditioneel plan, slaagde Claessens er toch in om via de overdekte binnenkoer en de uitbouw met het theesalon contact te creëren met de tuin. Ook de veranda droeg hier toe bij, maar werd in het interbellum in Gent echter veel minder toegepast. De glas-in-loodramen in de relatief brede traphal brachten eveneens een groter licht- en ruimtegevoel tot stand in vergelijking met een traditioneel enkelhuis.

Enkele interieurelementen en ruimtes getuigen daarnaast van de toenemende aandacht voor comfort tijdens het interbellum. Comfort uitte zich onder meer in de aansluiting op het waternet – aanwezig in de voorgevel –, de elektrificatie, de aanwezigheid van centrale verwarming en de ontwikkeling van het sanitair. De aanwezige verlichting in Woning Velghe getuigt van de opmars van elektrisch licht in interieurs, dat expliciet wordt getoond en gecombineerd wordt met indirecte verlichting, die de ruimte vormgeeft. Onder meer de opvallend zichtbare buislampen in de badkamer van Woning Velghe illustreren dit. Ook de aanwezige radiatoren in de traphal worden benadrukt en zijn voorzien van een omkasting in marmer, op de gelijkvloerse verdieping gecombineerd met een decoratief uitgewerkte

²³ MEGANCK L. 2004: Doet u aan familielevens? Planindeling en comfort in de Gentse interbellumwoning, *Gentse Bijdragen tot de Interieurgeschiedenis* 33, 149.

²⁴ MEGANCK L. 2011: Tussen traditie en vernieuwing – architectuur en stedenbouw te Gent in het interbellum, *Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis* LXXX.1, 30.

²⁵ MEGANCK L. 2004: Doet u aan familielevens? Planindeling en comfort in de Gentse interbellumwoning, *Gentse Bijdragen tot de Interieurgeschiedenis* 33, 161.

metalen afsluiting. Tijdens de jaren 1930 beschikte zo'n 37% van de burgerhuizen in Gent over centrale verwarming, waarbij een stelselmatige stijging optrad op het einde van dit decennium.²⁶

De aansluiting op het stadswaternet vormde een noodzakelijke voorwaarde voor de ontwikkeling van het sanitair tijdens het interbellum. In Gent was de aanwezigheid van een badkamer en toilet tijdens de jaren 1930 grotendeels veralgemeend in de burgerhuizen, en was er – net zoals in Woning Velghe – vaak sprake van twee toiletten, waarvan één op de gelijkvloerse verdieping en één op de bovenverdieping, al dan niet in de badkamer.²⁷ Ook de situering van de badkamer op de eerste verdieping, kaderde binnen een evolutie van dat moment, waarbij ze dichterbij de slaapkamers werd gesitueerd en eventueel – zoals bij Woning Velghe – voorzien was van een rechtstreekse toegang vanuit de hoofdslaapkamer.²⁸ De massieve badkuip in de badkamer illustreert de evolutie van losstaande baden op pootjes tot ingebouwde badkuipen. In de nabijgelegen Sportstraat werd ook in 1936 een betegelde badkamer uitgevoerd naar ontwerp van Robert Buysse (nummer 185) met een ingewerkte, in de vloer verzakte badkuip. Ook in de als monument beschermde Villa Gaverzicht in Waregem (beschermd sinds 12-07-2010) is een opvallende art deco badkamer bewaard, voorzien van een massieve badkuip en in dit geval afgewerkt met opvallende panelen van groen marbrietglas. Deze architectenwoning van Gentiel Van Eeckhoutte van 1937-1939 is aan het exterieur bovendien net als Woning Velghe vormgegeven met referenties aan de pakketbootstijl. De badkamer van Van Eeckhoutte – eveneens met inbegrip van bad, toilet, bidet en wastafel – wordt in het beschermingsdossier beschouwd als "*één van de weinige gerepertorieerde, min of meer intacte, in situ nog zichtbare badkamerrealisaties uit die periode*"²⁹. Aangezien dit een relatief recente bescherming betreft, kan aangenomen worden dat dit ook opgaat voor de badkamer in Woning Velghe. Op ruimere schaal, meer bepaald over gans Vlaanderen, beschikte vlak na de Tweede Wereldoorlog slechts 7% van alle woningen over een badkamer, en amper 4% over centrale verwarming.³⁰ Dit contrasteert aldus met de cijfers voor Gent, dat als stedelijk gebied over meer comfortabele burgerhuizen beschikte die ook vaak een kwalitatieve afwerking en luxueuze voorzieningen hadden. Ondanks de ruimere aanwezigheid, bleven vermoedelijk slechts een beperkt aantal originele én kwalitatief uitgewerkte badkamers bewaard, aangezien deze sterk onder druk stonden van gewijzigde hygiënische normen en smaak.

2.1.2.2. Getuige van de stijldiversiteit tijdens het interbellum

Woning Velghe getuigt van de stijldiversiteit die het interbellum kenmerkte. Het ontwerp wordt – net zoals het aanpalende Secretariaat van de ACLVB – vermeld in de catalogus, uitgegeven naar aanleiding van een tentoonstelling in 1995 in het Gentse Museum Arnold Vander Heaghen die inging op het interbellum in Gent tussen 1919 en 1939.³¹ Typisch voor het Gentse architectuur van die periode was dat het modernisme een gematigd karakter had met een grote aandacht voor baksteen, in tegenstelling tot de strakke witte gevels van de Internationale Stijl. Architect Claessens onderscheidde zich hier vaak van en koos voor een explicietere moderne vormgeving of afwerking, weliswaar op een persoonlijke manier gecombineerd met andere stijlinvloeden.

Kenmerkend voor de jaren 1930 – en voor zowel Woning Velghe als de eerste bouwphase van het secretariaatsgebouw van de ACLVB – is de zogenaamde bootstijl met een opvallende gestroomlijnde esthetiek, die ook deel uitmaakt van de latere, versoberde fase

²⁶ MEGANCK L. 2004: Doet u aan familielevens? Planindeling en comfort in de Gentse interbellumwoning, *Gentse Bijdragen tot de Interieurgeschiedenis* 33, 143.

²⁷ MEGANCK L. 2004: Doet u aan familielevens? Planindeling en comfort in de Gentse interbellumwoning, *Gentse Bijdragen tot de Interieurgeschiedenis* 33, 158.

²⁸ MEGANCK L. 2004: Doet u aan familielevens? Planindeling en comfort in de Gentse interbellumwoning, *Gentse Bijdragen tot de Interieurgeschiedenis* 33, 165.

²⁹ Onroerend Erfgoed, Digitaal beschermingsdossier DW002463, Villa Gaverzicht (S.N. 2010).

³⁰ Onroerend Erfgoed, Digitaal beschermingsdossier DW002463, Villa Gaverzicht (S.N. 2010).

³¹ CAPITEYN A. (ed.) 1995: *Interbellum in Gent 1919-1939*, Gent.

van de art deco, maar eveneens kan beschouwd worden als een facet van de Nieuwe Zakelijkheid, afhankelijk van de mate van decoratie. De pakketbootstijl ontwikkelde zich tijdens het interbellum vanuit een fascinatie voor de Trans-Atlantische oceaanstomers, en incorporeerde hierbij futuristische ideeën van kracht en beweging. Ook de vormgeving ging zich openlijk inspireren hierop, wat resulteerde in een frequent gebruik van gestroomlijnde vormen ('*Streamline Moderne*'), patrijspoortramen, vlaggenmasten, zichtbare metalen, verchromde onderdelen zoals balkonhekken en buisprofielen,... Ook de luxueuze interieurs van de schepen hadden een invloed op de architectuur. Woning Velghe incorporeert al deze elementen, en combineert ze met een opmerkelijk materiaalgebruik, dat bijvoorbeeld voor wat betreft de gevelafwerking opvallend modernistisch is.

Bij andere Gentse voorbeelden is baksteen gebruikt om de dynamische gevels vorm te geven. Sommige panden incorporeren verwijzingen naar de vormgeving van schepen in hun afgeronde vormen en het gebruik van bijvoorbeeld patrijspoortvensters of vlaggenmasten. In de villabouw kan daarenboven een grotere dynamiek bekomen worden door het spel met volumes. Een voorbeeld hiervan is een villa in Mariakerke bij Gent (Eeklostraat nummer 53), ontworpen door architect Jean Cloostermans in 1932, die aansluit bij de bootstijl en Nieuwe Zakelijkheid.³² In het Gentse stadscentrum is de bootstijl terug te vinden in diverse (rij)woningen, soms expliciet en als een totaalontwerp, vaak aanwezig in enkele gebouwonderdelen, bijvoorbeeld door middel van een gestroomlijnde vormgeving. De beeldhouwerswoning van Olivier Piette aan de Bernard Spaelaan (nummers 131-135), ontworpen door Jules Lippens in 1935, en een woning in de Clarissenstraat (nummers 8-12) naar ontwerp van Emile De Nil (1938), verwijzen expliciet naar water in de plint, respectievelijk door stroken blauw geglazuurde baksteen of door de specifieke vormgeving.³³ Een ontwerp van Achiël Bracke aan de Martelaarslaan (nummer 452, 1937) valt op door de gestroomlijnde vormgeving van de erker, de gevelopeningen en het siersmeedwerk van de balustrades.³⁴ In de huidige Rijsenbergwijk, in de nabijheid van Woning Velghe, bevinden zich ook enkele panden, opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed, die duidelijk als bootstijl kunnen worden bestempeld, zoals bijvoorbeeld een appartementsgebouw aan de Rijsenberglaan (nummers 75-85) naar ontwerp van Emile De Nil (1939) en twee rijhuizen aan de Sportstraat (nummers 396-398) ontworpen door Ernest Snoeck (1937).³⁵ Het zakelijke ontwerp van Albert Vergaert in de Patiëntjestraat (nummer 56) refereert naar de stijl via de aanwezigheid van drie ellipsvormige vensters, terwijl ook andere zakelijke, sober uitgewerkte gevels gebruiken maken van patrijspoortvensters. Behalve architecten als De Nil en Lippens, zijn ook invloeden van de stijl terug te vinden in de oeuvres van architecten Marc Neerman en Alexander Meuleman.

Van architect Meuleman is één van de meest opvallende ontwerpen in bootstijl het als monument beschermde Huis Verbiest in Eeklo (Molenstraat nummer 33, 1938).³⁶ Andere beschermde monumenten in een uitgesproken pakketbootstijl zijn onder meer het Clubhuis Cercle Sportif Saint-Michel in Wemmel (Steenweg op Brussel nummer 395, vroege jaren 1930), het winkelpand en meergezinswoning van de Coutellerie Orfèvrerie Tilquin in Antwerpen (Meir nummer 99, 1933), de Villa 'Paquebot' in Knokke-Heist, genoemd naar de stijl waarin ze is gebouwd (Sparrendreef nummer 44, 1934), de Fordgarage in Merchtem

³² LANCLUS K. 1983: *Villa ontworpen door J. Cloostermans* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/26588> (geraadpleegd op 16 mei 2018).

³³ POULAIN N. 1995: Creëren tussen idealisme en conformisme, de architectuur en de toegepaste kunst, in: CAPITEYN A. (ed.), *Interbellum in Gent 1919-1939*, Gent, 186; MEGANCK L. 2002: *Bouwen te Gent in het Interbellum (1919-1939): stedenbouw, onderwijs, patrimonium: een synthese*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Universiteit Gent, Vakgroep Kunstwetenschappen, 217.

³⁴ MEGANCK L. 2002: *Bouwen te Gent in het Interbellum (1919-1939): stedenbouw, onderwijs, patrimonium: een synthese*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Universiteit Gent, Vakgroep Kunstwetenschappen, 217.

³⁵ DEPUYDT K. 2013: *Appartementsgebouw naar ontwerp van Emile De Nil* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/150114> (geraadpleegd op 16 mei 2018); LANCLUS K. 2012: *Burgerhuis in art-decostijl naar ontwerp van Ernest Snoeck* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/143196> en <https://id.erfgoed.net/teksten/143194> (geraadpleegd op 16 mei 2018).

³⁶ BOGAERT C. en LANCLUS K. 2002: *Huis Verbiest* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/47918> (geraadpleegd op 16 mei 2018).

(Kerkendries 11-11A, 1935), een badhuis in Menen (Sluizenkaai 76, 1936-1937), het seinhuis van het station van Brugge (1935) en de Villa kolonel Serckx in Kraainem (Berkenlaan nummer 37, 1938). Ook in de naoorlogse periode inspireerde de modernistische, functionele architectuur zich soms nog op de pakketbootstijl uit het interbellum, bijvoorbeeld zichtbaar in het Openbaar Depot in Leuven (Vaartkom nummer 4, 1954). Geen enkele van deze voorbeelden is echter zo expliciet als boot vormgegeven als het Hotel Normandië in Koksijde (Koninklijke Baan 1, 1936). Het Bootshuis van het Domein van Hofstade (1939) liet zich hier duidelijk door inspireren. Een groter spectrum van ontwerpen in Nieuwe Zakelijkheid en art deco is beschermd, waarbij in sommige gevallen duidelijke invloeden op te merken zijn van de bootstijl. Voorbeelden hiervan zijn onder meer Villa Zilverbron in Brasschaat (Baillet-Latourlei nummers 19-21, 1931), Villa's Bolssens-Maerten in Kalmthout (Canadezenlaan nummers 61-63, 1932-1933), Woning Simons in Turnhout (Steenweg op Mol nummer 54, 1934), een burgerhuis in Mechelen (Auwegemvaart nummer 70, 1935) en Hotel Pension Atlanta in Middelkerke (Koninginnelaan nummer 46, 1937). Voor Gent gebeurde voor de interbellumarchitectuur geen systematische afweging in functie van bescherming, waardoor het merendeel van de beschermingen uit die periode gelegen zijn in het Gentse Miljoenenkwartier of werden beschermd vanuit oeuvrepakketten.

Opvallend is wel dat zich in Wetteren een burgerhuis bevindt, dat zich openlijk op Woning Velghe inspireerde. Architect Joseph Lycke nam in 1937 het ontwerp van Claessens als model voor de Woning Van der Veecken aan de Koningin Astridlaan (nummer 34). Lycke bezocht ook meermaals de Gentse woning samen met zijn opdrachtgevers.³⁷ Woning Van der Veecken bewaart eveneens interieurelementen en is sinds 2005 beschermd als monument.³⁸ Woning Velghe kende dus duidelijk al vroeg na de bouw een belangrijke voorbeeldfunctie, en dit ook ruimer in Vlaanderen. In Mechelen, Willem Rosierstraat nummer 23, bevindt zich nog een interbellumwoning die geïnspireerd lijkt op Woning Velghe.³⁹ In de publicatie *'Mechelen tijdens het interbellum'* (1998) werd het ontwerp hierdoor toegeschreven aan architect Claessens.⁴⁰ De bouwplannen van deze Woning De Pauw weerleggen dit echter en tonen aan dat de woning een ontwerp is uit 1939 van architect Adolf Roose, die in Mechelen ook andere opvallende modernistische woningen ontwierp.⁴¹ De gelijkenissen van deze woning met Woning Velghe zijn nog opvallender dan het ontwerp van Lycke. Roose combineert immers eveneens een glanzende zwarte natuursteen voor de hoge onderbouw – die doorbroken wordt door een ellipsvormig venster – met een roze betegeling voor de bovenbouw.

De roze betegeling vormt een uitzonderlijk gegeven en kan in Gent slechts met enkele andere panden worden vergeleken. Aan de nabijgelegen Prinses Clementinalaan (nummers 22-30) bevindt zich een ontwerp van August Poppe van 1910, dat is afgewerkt met pastelkleurige, gebakken en geglazuurde tegels, vervaardigd door The Leeds Fireclay Company Limited.⁴² Ook in Eeklo realiseerde Poppe quasi gelijktijdig een gelijkaardige, lichtroze gevel (Markt nummer 5, 1909).⁴³ In Gent bewaren minstens nog drie andere panden een gevelafwerking van geglazuurde tegels van deze firma, namelijk Posteernestraat nummers 20-40, Sint-Martensstraat nummer 14 en de geveltop van Fleurusstraat nummer 4, een ontwerp van Charles Hoge (1934). Keramiek als een volledige gevelbekleding kwam vooral na de Eerste Wereldoorlog tot volle ontwikkeling, toen men er de hygiënische voordelen van inzag en deze bijvoorbeeld gebruikte in de

³⁷ DEMEY A., DUBOIS M. en POULAIN N. 1990: *Interbellumarchitectuur in Oost-Vlaanderen*, Gent, 28.

³⁸ AGENTSCHAP ONROEREN ERFGOED 2017: *Woning Van der Veecken* [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/7617> (geraadpleegd op 3 april 2018).

³⁹ EEMAN M., KENNES H. en MONDELAERS L. 1984: *Modernistisch burgerhuis* [online] <https://id.erfgoed.net/teksten/74685> (geraadpleegd op 3 april 2018).

⁴⁰ EGELS P. 1998: *Mechelen tijdens het interbellum. Wederopbouw, art deco en modernisme*, Mechelen, 92-94.

⁴¹ Stadsarchief Mechelen, bouwdoSSIERS, 1939/125.

⁴² VERHELST J. 2013: *Burgerhuis ontworpen door August Poppe* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/149031> (geraadpleegd op 3 april 2018).

⁴³ BOGAERT C. en LANCLUS K. 2002: *Burgerhuis* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/50814> (geraadpleegd op 17 mei 2018).

zorgarchitectuur. Een voorbeeld hiervan zijn de crèmekleurige geglazuurde keramische geveltegels, de zogenaamde '*dalles en gres emailé*' van Cérabel, het handelsmerk van de Société Belge de Céramique, onder meer toegepast in het Lemaire Sanatorium van Tombeek, een ontwerp van Maxime Brunfaut uit 1937, en eveneens gebruikt in de uitbreiding van de architectenwoning van Fernand Brunfaut (Nieuwelaan 152, Meise) in 1936.⁴⁴ De tegels waarmee een Gents rijhuis uit de jaren 1930 is afgewerkt, gelegen aan de Brabantdam (nummer 39), vertonen hier gelijkenissen mee en eveneens met deze van Woning Velghe, voornamelijk omwille van de gelijkaardige, decoratief uitgewerkte tegels.⁴⁵ Tijdens de jaren 1930 werden gevels steeds vaker afgewerkt met een mozaïek of grote vlakken van effen tegels, vaak vierkant en van diverse glazuren voorzien, en evoluerend tot 'getrokken' tegels en tegelstrips in diverse formaten, die door de modernisten dankbaar werden aangewend.⁴⁶ Diverse firma's produceerden deze tegels. Het Brusselse Maison Helman maakte in 1941 reclame voor '*céramique architecturale*' aan de hand van het modernistische appartementsgebouw La Cascade in Elsene (Generaal de Gaullelaan nummers 36-37) naar ontwerp van architect René Ajoux (1939).⁴⁷ Deze lijken qua grootte vergelijkbaar met de tegels van Woning Velghe.

Achter de moderne gevel van dit 'Roze Huis' getuigt het interieur van een zekere diversiteit en hybriditeit, door de persoonlijke combinatie van stilistische invloeden en de integratie van traditionele elementen in onder meer de decoratie. Hoewel er voor Woning Velghe geen decorateur bekend is – en dit waarschijnlijk door Claessens zelf werd ontworpen –, sluit het interieur stilistisch aan bij de afwerking in art deco van het aanpalende secretariaat van de ACLVB van de hand van de Kortrijkse Kunstwerkstede De Coene. De verfijning van de art deco en het kwalitatieve, rijkelijke materiaalgebruik is representatief voor de bouwperiode. 'Art deco' was als term in voege sinds de tentoonstelling '*Les années 25. Art Déco, Bauhaus, Stijl, Esprit Nouveau*', die in 1966 in Parijs werd georganiseerd en herinnerde aan de prominente *Exposition internationale des Arts décoratifs et industriels modernes* van 1925, wanneer de stijl tot volle ontwikkeling kwam.⁴⁸ Deze internationale vormgeving ontwikkelde zich tot een erg gelaagd en variabel gegeven, dat bijvoorbeeld wijzigde qua karakter tussen de jaren 1920 en 1930, en dat ook op regionaal en nationaal vlak sterk verschilde. Voordat de art deco tot volle ontwikkeling kwam, was er sprake van 'proto art deco' in de vroege 20ste eeuw, waarbij een versobering optrad ten opzichte van de art nouveau en waarbij op eigenzinnige wijze historische stijlen werden geherinterpreteerd. In de vormgeving was ook een belangrijke aandacht aanwezig voor industriële productie die toeliet om betaalbaardere producten te realiseren, mits behoud van esthetiek en kwaliteit.⁴⁹ Art deco zou hierdoor toegankelijk zijn voor zowel de hogere burgerij als voor de meer bescheiden consument. De vroege art deco kwam al tot ontwikkeling vanaf circa 1909 en werd in haar geometrie beïnvloed door het kubisme en de kleurendiversiteit van de Ballets Russes. Deze vorm van art deco beperkte zich hoofdzakelijk tot het gebruik van motieven en decoratie, zoals hoeken, ruiten en gestileerde bloemmotieven zoals de '*rose cubiste*', toegepast op eerder traditionele gevelschema's.⁵⁰ Nadien evolueerde de art deco tot een autonome stijlform, waarbij de

⁴⁴ VERDONCK A. 2010: Omgaan met 20^e eeuwse gevelbekleding: materialen en tektoniek in Belgische cases, in: DE CLERCQ H., VERNIMME N. en VANHELLEMONT Y. (eds.), *Omgaan met 20e eeuwse architectuur: gevelbekleding*, onuitgegeven syllabus naar aanleiding van een studiedag op 17 november 2010 te Brussel, 5-6; Onroerend Erfgoed, Digitaal beschermingsdossier DB002281, Architectenwoning Brunfaut (VAN DAMME M. 2008).

⁴⁵ BOGAERT C., LANCLUS K. en VERBEECK M. 1979: *Burgerhuis* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/18928> (geraadpleegd op 15 mei 2018).

⁴⁶ BAECK M. 2010: Keramische gevelbekledingen uit de 19^e en 20^e eeuw: historische en technologische evolutie en de problemen bij restauratie, in: DE CLERCQ H., VERNIMME N. en VANHELLEMONT Y. (eds.), *Omgaan met 20e eeuwse architectuur: gevelbekleding*, onuitgegeven syllabus naar aanleiding van een studiedag op 17 november 2010 te Brussel, 40-41.

⁴⁷ S.N. 2009-2011: *Elsene, La Cascade, Generaal de Gaullelaan 36-37* [online], <http://www.irismonument.be/nl.Elsene.Generaal.de.Gaullelaan.36.html> (geraadpleegd op 15 mei 2018).

⁴⁸ POULAIN N. 2016: Art deco, een complex begrip, in: POULAIN N., HENDRICKX H., HOSTENS N. en PAUWELS P.J.H. 2016: *Kortrijkse kunstwerkstede De Coene: Art deco, erfgoedtentoonstelling 2016*, Schoten, 1.

⁴⁹ POULAIN N. 2016: Art deco, een complex begrip, in: POULAIN N., HENDRICKX H., HOSTENS N. en PAUWELS P.J.H. 2016: *Kortrijkse kunstwerkstede De Coene: Art deco, erfgoedtentoonstelling 2016*, Schoten, 3.

⁵⁰ MEGANCK L. 1997: De studie van interbellumarchitectuur: mogelijkheden en problemen, in: DEMEY A. (ed.), *Interbellumarchitectuur en monumentenzorg*, Gent, 17.

volledige gevel werd ingezet, bijvoorbeeld door het gebruik van bijzondere vormen voor de muuropeningen, en een decoratief, gevarieerd gebruik van baksteen. De art deco van de jaren 1920 nam kenmerken over van de geometrische art nouveau van de Wiener Secession. Typische motieven evolueerden van gestileerde bloemen, planten en dieren, tot later in de jaren 1920 menselijke figuren en elementen als de fontein en de zon.⁵¹ Symmetrie evolueerde tot asymmetrie. Het economische klimaat tijdens de jaren 1930 na de beurscrash van 1929 leidde tot een versobering van de vormgeving en van het kleurgebruik, een toename van monumentaliteit en functionaliteit, en een opkomst van een zeker modern classicisme.

Het interieur van Woning Velghe sluit aan bij deze latere fase van art deco, niet enkel in de algemene vormgeving, maar evenzeer in het binnenschrijnwerk en hang- en sluitwerk. De afwerking staat in verhouding tot de hiërarchie van de ruimtes en de mate van representatie. Zo is de rijkelijke afwerking geconcentreerd in de circulatieruimtes (inkom, traphal) en de aansluitende ruimtes waar gasten toegang tot hadden (salon en eetkamer, toilet en lavabonis), en beperkter aanwezig op de bovenverdiepingen, voornamelijk gesitueerd in de hoofdslaapkamer met aansluitend de badkamer, hoewel in deze ruimte functioneler van aard. Kenmerken van art deco in deze periode zijn bijvoorbeeld een rijk en gevarieerd gebruik van exotische houtsoorten of traditionele houtsoorten voorzien van een bijzondere afwerking, en diverse soorten kleurrijke in- en uitheemse marmers en natuursteen, wat de exclusiviteit verhoogde. De rijkelijk uitgewerkte marmeren vloeren en lambriseringen in Woning Velghe en de opvallend uitgewerkte trap combineren het geometrische en gestileerde van de art deco – en de pakketbootstijl – met eerder klassiek geïnspireerde vormen, onder meer zichtbaar in de boogvormen en decoratieve details. De geometrische glas-in-loodramen in de traphal sluiten stilistisch aan bij de art deco en vervolledigen het totaalkunstwerk.

2.1.3. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.1.3.1. Architecturale waarde

Woning Velghe, ontworpen door architect André Claessens in 1936, getuigt van een hoge ontwerpkwaliteit en is representatief voor de stijldiversiteit die het interbellum kenmerkte. De straatgevel van de woning incorporeert in belangrijke mate invloeden van de pakketbootstijl, die als een latere vorm van art deco kan worden beschouwd en ook zichtbaar is in het interieur. De typische kenmerken van de pakketbootstijl zijn onder meer zichtbaar in de gestroomlijnde vormgeving van de erker, de aanwezigheid van patrijspoortramen of ovaalvormige vensters in interieur en exterieur, van vlaggenmasten en van zichtbare metalen, verchroomde elementen, zoals balkonhekken en buisprofielen in de trapleuning. Daarnaast sluit het pand voor sommige elementen eerder aan bij het modernisme, maar worden ook traditionele elementen en vormen geïncorporeerd, die vooral in het interieur terug te vinden zijn. Dit 'Roze Huis' – waarvan de bijnaam afgeleid is vanuit de kleur van de opvallende, betegelde gevelafwerking – getuigt van een persoonlijke assimilatie van deze invloeden en neemt hierdoor een uitzonderlijke en vooruitstrevende plaats in binnen het gebouwde patrimonium in Gent van die periode. De rijkelijke, opvallende én atypische gevelafwerking, -opbouw en -detaillering van Woning Velghe had bovendien een belangrijke voorbeeldfunctie. Architect Joseph Lycke inspireerde zich voor het ontwerp van de Woning Van der Veeken in Wetteren (1937) openlijk op Woning Velghe, maar ook in Mechelen bevindt zich een ontwerp van Adolf Roose (1939) dat onmiskenbaar beïnvloed werd door het uitzonderlijke ontwerp van Claessens.

Woning Velghe sluit qua opbouw wel aan bij de algemene typologie van de rijhuizen uit het interbellum, die vaak gekenmerkt worden door een discrepantie tussen een eigentijdse geveluitwerking en een relatief traditionele planopbouw. De indeling van een enkelhuis onderging in het interbellum enkele algemene evoluties: de aanwezigheid van een kleine

⁵¹ POULAIN N. 2016: Art deco, een complex begrip, in: POULAIN N., HENDRICKX H., HOSTENS N. en PAUWELS P.J.H. 2016: *Kortrijkse kunstwerkstede De Coene: Art deco, erfgoedtentoonstelling 2016*, Schoten, 7.

functionele keuken, de aandacht voor efficiëntie in de vorm van ingemaakte kasten, de toename van de relatie tussen interieur en exterieur met aandacht voor licht en groen – in dit geval bijvoorbeeld veruitwendigd in de oorspronkelijke aanwezigheid van een theesalon en veranda –, en de ruime traphal verlicht met glas-in-loodramen in de achtergevel. Een getuige van de bouwperiode is ook de gaaf bewaarde badkamer, die in die periode steeds vaker op de eerste verdieping werd gesitueerd in de nabijheid van de slaapkamers, eventueel in combinatie met een toilet. Door de herbestemming van de woning tot kantoor gingen sommige elementen verloren, maar de algemene planindeling bleef bewaard en afleesbaar.

Ook is de woning representatief voor het oeuvre van architect Claessens (1904-1960), dat in zijn totaliteit opvalt door de verzoening van zakelijkheid, functionaliteit en modernisme met ornamentiek, fantasie en traditionele elementen. Claessens realiseerde zijn oeuvre hoofdzakelijk in Oost-Vlaanderen. Dit oeuvre is behalve stilistisch divers en gelaagd, ook op typologisch vlak gevarieerd en omvat behalve rijhuizen en villa's, ook bedrijfsgebouwen, kantoren, appartementsgebouwen en winkels. Woning Velghe vertoont gelijkenissen met andere – hoofdzakelijk Gentse – huizen naar zijn ontwerp, bijvoorbeeld in het voorkomen van een plat dak, een divers materiaalgebruik, het onderscheid tussen de afwerking van de plint en bovenbouw, het groeperen van rechthoekige vensters tot horizontale stroken op de bovenverdiepingen, en eveneens de toepassing van ronde patrijspootvensters en ovale vensters. Bouwkeramiek hanteerde hij in de andere gekende voorbeelden enkel voor sommige bouwonderdelen, maar niet zo expliciet en omvangrijk als bij Woning Velghe. Daarnaast illustreert de woning ook Claessens' totaalaanpak, waarbij hij aandacht had voor comfort, functionaliteit en verlichting.

2.1.3.2. Artistieke waarde

Woning Velghe wordt gekenmerkt door een hoge ensemblewaarde, die bepaald wordt door een kwalitatief ontwerp van zowel exterieur als interieur. De straatgevel kan op zichzelf beschouwd worden als een kunstwerk, omwille van de weloverwogen, artistieke compositie en de bijzondere afwerking. Architect Claessens slaagde erin de gevel op te bouwen op basis van een driedimensionaal spel met rechthoeken en ovalen. Vooral deze ovale vormen zijn opvallend aanwezig en komen terug in het benedenvenster, het grondplan van de erker en de vormgeving van het decoratieve scherm boven de toegangsdeur. De uitwerking van dit scherm, opgehangen aan uitstulpingen van de tegels, heeft op zichzelf ook een grote sculpturale kwaliteit. De dynamiek van de vormgeving wordt versterkt door het opvallende kleurgebruik, meer bepaald het contrast tussen de roze bovenbouw en de zwarte graniet van de onderbouw, mogelijk oorspronkelijk versterkt door kleurrijke accenten in een contrastkleur, aangebracht op het schrijnwerk. Ook de aanwezige texturen en effecten verlevendigen dit totaal kunstwerk, meer bepaald de matte tegels en beschilderde, decoratieve elementen die contrasteren met de glanzende graniet en de verchromde metalen banden en buiselementen.

De rijkelijke afwerking van het interieur bevindt zich in het verlengde van de opmerkelijke voorgevel en is representatief voor de ontwikkeling van de interieurkunst en decoratieve kunsten tijdens het tweede kwart van de 20ste eeuw. De woning is herkenbaar bewaard, ondanks de herbestemming als kantoor, die leidde tot noodzakelijke aanpassingen, en het verdwijnen van het oorspronkelijke, losse meubilair. De bewaarde interieurafwerking situeert zich op de gelijkvloerse verdieping in de representatieve vertrekken, namelijk de inkom, traphal, leefruimte, lavabonis en het toilet, en op de bovenverdieping de traphal, hoofdslaapkamer, badkamer en het toilet. Opvallend hierbij zijn vooral de afwerking met diverse soorten marmers, zowel van vloeren, radiatorkasten als lambriseringen, aansluitend bij de art deco, gecombineerd met verzorgd en decoratief uitgewerkt houten schrijnwerk, verlevendigd met onder meer glas in lood (deuren) en gestroomlijnde metalen elementen (trapeuning). Architect Claessens was eveneens actief als meubelontwerper. Hoewel geen archiefmateriaal bewaard is omtrent interieurafwerking, die eveneens uit vast meubilair bestaat (en gedeeltelijk bewaard is), is er sprake van een duidelijke eenheid met

het architectuurontwerp. Het interieur van Woning Velghe is bovendien representatief voor de manier waarop Claessens functionaliteit en moderniteit verzoende met esthetiek. Dit is bijvoorbeeld zichtbaar in de aanwezige buislampen in de badkamer, maar evenzeer in de weloverwogen omgang met indirecte verlichting in de traphal, die zo de ruimte mee vormgeeft. De badkamer kan omwille van de gave bewaring van de afwerking, het aanwezige sanitair en het ensemble van de twee lavabo's met buislampen, beschouwd worden als een zeldzaam ensemble met een hoge esthetische kwaliteit.

2.1.3.3. Historische waarde

Woning Velghe representeert de invloed van de opdrachtgever in de vormgeving en de kwalitatieve afwerking, en is een interessant voorbeeld van de wooncultuur in Gent tijdens het interbellum. Woning Velghe dankt haar graad van afwerking aan haar bouwheer Pierre Velghe, die zowel eigenaar was van een groothandel in bouwmaterialen als scheepsbevrachter. Ook de stilistische keuze voor de bootstijl kan verband houden met zijn beroep. De rijke afwerking met een gevarieerd gebruik van bijvoorbeeld hout, marmers en glas in lood, wijst op een welgestelde eigenaar. Dit wordt versterkt door het aanwezige comfort in de woning, dat in het interbellum een belangrijke opmars kende en hier resulteerde in onder meer een aansluiting op het waternet, de elektrificatie in de woning, de aanwezigheid van centrale verwarming en de ontwikkeling van het sanitair. De bewaarde badkamerinrichting en de decoratief afgewerkte radiatorkasten illustreren dit.

2.2. Motivering van het type bescherming

Woning Velghe wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurobjecten die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Het ontwerp getuigt van een grote ontwerpqualität en aandacht voor zowel de uitwerking van het exterieur als een rijkelijke afwerking van het interieur. De interieurafwerking met de bewaarde vaste aankleding versterkt de erfgoedwaarden.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De bescherming als monument omvat Woning Velghe (Koning Albertlaan nummer 97 te Gent), die in één bouwfase tot stand kwam tijdens het interbellum. De bescherming betreft zowel het exterieur als de vaste interieuraankleding. De achterzijde en de tuinzone zijn verstoord en de achterin gelegen garage werd verbouwd, waardoor enkel in de bovenbouw de oorspronkelijke vormgeving herkenbaar is.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

Ten zuiden aan de Koning Albertlaan bevindt zich ter hoogte van nummer 77 een burgerhuis naar ontwerp van Geo Henderick, beschermd als monument sinds 13 maart 1996. Ook een nabijgelegen ensemble burgerhuizen naar ontwerp van architect Henderick,

gelegen op de hoek van de Patijntjestraat (nummers 2-16) en de Aaigemstraat (nummers 18-34), zijn sinds dat moment beschermd als stadsgezicht.

Het pand is gelegen in een zone met een hoge densiteit aan onroerend erfgoed, opgenomen in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed. Woning Velghe is opgenomen in de inventaris onder ID 18349. Ook de ten zuiden aanpalende kantoorgebouwen van de ACLVB zijn opgenomen in de inventaris, namelijk het Secretariaat met kantoren in het binnengebied (Koning Albertlaan nummer 95, ID 216402) en het later gebouwde kantoorgebouw (Koning Albertlaan nummer 93, ID 216401). Het Secretariaat van de ACLVB wordt gelijktijdig met Woning Velghe voorgesteld voor bescherming (dossier 4.001/44021/138.1). De ten noorden aansluitende rijhuizen zijn eveneens opgenomen in de inventaris, namelijk nummer 99 naar ontwerp van architect Liebert (ID 216403) en nummer 101 (ID 216404). Niet alleen aan de Koning Albertlaan bevindt zich een kwalitatieve bebouwing met een relatief hoge erfgoedwaarde, ook aan de aanpalende straten van het bouwblok (Handbalstraat, Patijntjestraat) zijn behoorlijk veel panden opgenomen in de inventaris als relictten of als geheel (Prosper Claeysstraat).

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

Het perceel is gelegen binnen het ruimtelijk uitvoeringsplan '166 RUP Rijsenberg', dat vastgesteld werd op 25 januari 2016 en van kracht is sinds 1 april 2016. Het perceel is met de aangrenzende bebouwing aangeduid als een 'multifunctionele zone', en behoort daarenboven tot de 'waardevolle gebouwen en stedenbouwkundige ensembles', aangeduid op het grafisch plan.

Het perceel behoort eveneens tot het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (GRUP) 'Afbakening Grootstedelijk Gebied Gent', dat definitief werd vastgesteld op 16 december 2005.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend

goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerendergoeddecreet en Onroerendergoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerendergoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerendergoedgemeenten is te vinden op www.onroerendergoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Archief Leen Meganck, Documentatie en nota's omtrent de Algemene Centrale der Liberale Vakbonden en Woning Velghe, naar aanleiding van Open Monumentendag 1997.
Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Gent, afdeling IX (Gent), 1937/61.
Stadsarchief Gent, Bouwaanvragen particuliere woningen, G12, 1936/A/7.

DEBAVEYE J. 2014: *De gebouwen van de Centrale*, brochure ACLVB Infocentrum.

DE CLERCQ H., VERNIMME N. en VANHELLEMONT Y. (eds.) 2010: *Omgaan met 20e eeuwse architectuur: gevelbekleding*, onuitgegeven syllabus naar aanleiding van een studiedag op 17 november 2010 te Brussel.

DEMEY A., DUBOIS M. en POULAIN N. 1990: *Interbellumarchitectuur in Oost-Vlaanderen*, Gent.

MEGANCK L. 1995: André Claessens (1904-1960): een onbekend Gents modernist, *Interbellum* 15.2, 6-14.

MEGANCK L. 1995: *Het Roze Huis Voormalige woning Velghe, Koning Albertlaan 97, Gent, 22 april 1995*, Interbellum-interieurbezoek 46, Gent, 290-298.

MEGANCK L. 1997: *Gebouwen van de Liberale Vakbonden, Koning Albertlaan – Gent*, folder ter gelegenheid van Open Monumentendag.

MEGANCK L. 2002: *Bouwen te Gent in het Interbellum (1919-1939): stedenbouw, onderwijs, patrimonium: een synthese*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Universiteit Gent, Vakgroep Kunstwetenschappen.

MEGANCK L. 2004: Doet u aan familieleven? Planindeling en comfort in de Gentse interbellumwoning, *Gentse Bijdragen tot de Interieurgeschiedenis* 33, 149-177.

MEGANCK L. 2011: Tussen traditie en vernieuwing – architectuur en stedenbouw te Gent in het interbellum, *Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis* LXXX.1, 25-45.

MEGANCK L. en VAN LANCKER H. 1997: Gebouw van de Liberale Vakbonden, Koning Albertlaan, in: VAN DOORNE G. en BAILLIEUL B. (eds.), *Open monumentendag 1997 Gent*, Gent, 128-133.

S.N. 1935: André Claessens ou l'exactitude dans la mesure, engendre l'harmonie, *Bâtir* 26, 19.

BOGAERT C., LANCLUS K. en VERBEECK M. 1983: *Interbellumwoning ontworpen door A. Claessens* [online], <https://id.erfgoed.net/teksten/18349> (geraadpleegd op 22 februari 2018).

DANGLES P. 2012: *André Claessens* [online], <http://www.opale-opaal.be/andre-claessens-2/> (geraadpleegd op 30 april 2018).

DEMEY A. 2007: *Pierre VELGHE (1887-1974), Jeannette CANSE (1912-2000)* [online], <http://www.geoverbanck.be/velghe.htm> (geraadpleegd op 9 februari 2018).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archiefphoto's, bouwplannen, kadastralmutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.